

Izhaja vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov
Issued daily except Saturdays, Sundays and Holidays

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori:
2657 South Lawndale Ave.
Office of Publication:
2657 South Lawndale Ave.
Telephone: Rockwell 2-4904

LETO—YEAR XLII Cena lista je \$8.00 Entered as second-class matter January 16, 1933, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879 CHICAGO 23, ILL., PONDELJEK, 7. AVGUSTA (AUG. 7), 1950 Subscription \$8.00 Yearly STEV.—NUMBER 152
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 4, 1918

Z zborovanja varnostnega sveta Združenih narodov

Na petkovi seji sta se zopet pripravila sovjetski in ameriški delegat; Rusija predložila resolucijo, ki zahteva potegnitev vseh tujih čet iz Koreje in prenehanje sovražnosti med severno in južno Korejo

Lake Success, N. Y. — Pretekli petek sta se v varnostnem svetu Združenih narodov zopet kresali dve velesili — Zedinjene države in Sovjetska unija. Zborovanje je trajalo dve uri in pol, nato pa je bila seja zaključena. Zborovanje se bo zopet začelo jutri.

Sovjetska delegacija je predložila resolucijo, ki zahteva, da Amerika takoj potegne vse čete iz Koreje, prav tako drugi narodi, dalje da se prenehajo vse sovražnosti med severnimi in južnimi Korejci in da se pozovejo pred varnostni svet zastopnik severne in južne Koreje.

Sovjetski delegat Malik, ki je ta mesec tudi predsednik varnostnega sveta, skuša očitno s svojo resolucijo preprečiti razpravo o ameriški resoluciji, katera obsoja severno Korejo, ker nadaljuje z izzivanjem Združenih narodov.

Malikova resolucija se glasi: "Varnostni svet odloči: a) potrebno je povabiti zastopnike ljudske Kitajske in slišati zastopnike Koreje v teku razprave o korejskem vprašanju; b) narediti konec sovražnostim v Koreji, istočasno pa potegniti vse tuje čete iz Koreje."

Delegat Zedinjenih držav Warren Austin je opozoril sovjetskega delegata, da je generalna skupščina ZN imenovala posebno komisijo za Korejo, katera je imela zaslišati obe strani, toda ni dobila dovoljenja za vstop v severno Korejo. "Z na-

padom na južno Korejo pa režim severne Koreje ne izziva samo generalne skupščine, ampak tudi varnostni svet."

Po končani seji je Austin dejal novinarjem, da Sovjetska unija uganja hinavščino s svojo mirovno resolucijo. Namignil je tudi, da je možno ustaviti zavlačevanje vse zadeve, toda ni hotel povedati, kaj je imel v mislih.

Besedno kresanje med ameriškim in sovjetskim delegatom je postalo toliko bolj zamotano, ker Zedinjene države zahtevajo, da Malik takoj povabi pred varnostni svet zastopnika južne Koreje.

Glavni namen ameriškega delegata je dokazati, da je vojno v Koreji zakrivil mednarodni komunizem. Amerika ima na svoji strani večino in njena resolucija bo gotovo sprejeta, enako gotovo pa je, da jo bo Sovjetska unija vetirala.

Domače vesti

Obisk
Chicago. — Dne 5. avgusta sta obiskala glavni urad SNPJ Peter E. Kurnik iz San Franciscá, Cal., in Joseph Evanich iz Milwaukeeja, Wis.

Nagla smrt
Saginaw, Mich. — Dne 24. jul. je Franka Erzena pri delu zadela srčna kap in je umrl par minut pozneje. Star je bil 60 let, rojen v Trzišču, Gorenjsko, v Ameriki 36 let. Prišel je v Saginaw, od leta 1927 do 1934 živel v Chicagu, od tam pa se zopet vrnil v Saginaw. Zapuščica žena, dva vnuka, dve vnukinji, štiri sestre in brata.

Nob grob v Minnesoti
Ely, Minn. — Po kratki bolezni je v bolnišnici umrl Mathias J. Kapsch, star 45 let in rojen tukaj. Skozi 15 let je vodil restavracijo in bil veteran zadnje vojne. Zapuščica brata in tri poročene sestre.

Iz Clevelanda
Cleveland. — V Euclidu sta se poročila Josephine Susnik in Louis Kastelic. — Frances Glavan se nahaja v bolnišnici Glenville, kjer se je morala podvreči operaciji. — Pri družini Richard Glavan so se oglasile rojnice in pustile prvorojenčka.

Šola želi slovenske knjige
Prosveta je prejela prošnjo od The Polycultural Institution of America, 132 918th st. NW, Washington 6, D. C., da bi se v njenem imenu obrnili na naše rojake, da bi ji poslali slovenske knjige. Ta ustanova se bavi s poučevanjem številnih tujih jezikov, med njimi tudi slovenskega in vseh drugih slovanskih jezikov, in bi iz tega razloga rada prejela do knjig povestne ali druge vsebine. Torej kdor lahko pogreši kako slovensko knjigo, naj jo pošlje na gornji naslov.

Brannan udaril po špekulantih
Washington. — Poljedelski tajnik Brannan je obsodil špekulante s poljskimi pridelki in dejal, da skušajo nagrabiti dobiček na račun narodnega gospodarstva in vojnih del. "Ti špekulanti ogrožajo gospodarstvo dežele in vojni program; oni so pripomogli tudi do naraščanja cen," je dejal Brannan.

Priprave za napad na Pusan

Bitka za veliko pristanišče se bo pričela vsak čas

Tokio. — Iz glavnega stana osme ameriške armade v Koreji se poroča, da severni Korejci zbirajo veliko vojaštva na južni fronti in se pripravljajo za nov napad. Te čete so koncentrirane v bližini Činguja, ki leži 55 milj. zapadno od Pusan, glavne ameriške zalagalne baze.

Korespondent novinarske agencije United Press Robert Bennyhoff pa je poročal, da so patrolo obeh strani na delu in da lahko vsak čas izbruhne velika bitka za Pusan.

General MacArthur je poročal, da so ameriška letala napadla kraje v bližini Činguja in požgali štiri mesta, kjer so bili koncentrirani komunisti. Pogorelo je do tal tudi mesto Činju.

Kakor Korejci, tako tudi Američani ojačujejo svoje sile z novimi četami ter se pripravljajo za obrambo Pusan.

Pusan, Korejo. — Tukaj narašča velika napetost radi predvidevanje bitke, kakor tudi vsled sabotaže. Ponoči so bili strgani pozdravni napis ameriški armadi, kakor tudi po ulicah razmetani letaki, s katerimi gerilci pozivajo ljudstvo, naj se dvigne proti Syngmanu Rheuju, predsedniku južne Koreje.

Se ne bodo ustavili na meji . . .

Nekje v Koreji. — Zunanji minister južne Koreje Ben Limb je dejal, da se zavezniške sile ne bodo ustavile ob 38. sporedniku, kjer je meja med južno in severno Korejo, pač pa bodo šle naprej in "osvobodile" tudi severno Korejo. Limb je tudi dejal, da sile Združenih narodov in južne Koreje dobivajo veliko ojačenje in da ne bo dolgo, ko bodo prišle s protinapadi. V teh kritičnih časih je Limb velik optimist.

Nadaljnje zvišanje armade

Chicago. — Vojaške oblasti nameravajo vpoklicati nadaljno število mladeničev in moč v vojaško službo, kakor tudi iz vrst narodne milice, kajti v narčtu je, da dosežejo ameriške oborožene sile že v tem letu milijon mož.

Newyorška policija s konji navalila na množico, ki je demonstrirala za mir

New York (FP). — Dne 2. avgusta se je Union Square v New Yorku spremenil v bojišče, ko se je mobiliziralo veliko število policistov in divje naskočilo velikansko množico, na tisoče ljudi, kateri so prišli na Union Square z namenom, da protestirajo proti mestnemu odloku, da demonstranti za mir ne smejo imeti shoda na Union Squaru.

Ob koncu demonstracij je bilo aretiranih 14 oseb in večje število ranjenih, kajti policijo se je v ljudi in mlatila s količki po demonstrantih.

Organizacija New York Civil Rights Congress zahteva preiskavo o brutalnosti policije. Organizacija je pozvala župana Williama O'Dwyerja, naj suspendira policijske uradnike, kateri so imeli v področju Union Square.

Organizacija New York Labor Conference for Peace, katera je zamen apelirala na župana in na sodišča, da bi razveljavila prepoved policijskega komisarja, je poslala županu sledečo brzojavko:

PREKLIC T-H ZAKONA PRVA TOČKA NA PROGRAMU

William Green govoril na konvenciji Newyorške delavske federacije

New York. — (FP). — Predsednik Ameriške delavske federacije William Green je na konvenciji Newyorške delavske federacije dejal, da mora biti preklit Taft-Hartleyjevega zakona točka št. 1 na programu narodne obrambe.

Green je najprvo obljubil polno kooperacijo vladi v korejski vojni, nato pa poudaril, da je Taft-Hartleyjev zakon največja infamija in zaeno močno propagandno orožje v rokah komunistov. Nato je Green apeliral "na reakcionarne sile v tej deželi," katere skušajo uničiti sadove "new deala", naj vsaj začasno ustavijo napade na delavstvo.

Predsednik Ameriške delavske federacije pa je o vojni in miru dejal, da ne bo trajnega miru toliko časa, dokler ne doseže Amerika in njene zavezničke superiornost v orožju. "Sila je edini jezik, ki ga razume Sovjetska unija in moč je edina stvar, ki jo spoštujejo voditelji v Kremlinu."

Green je tudi povedal delegatom, da so nedavni razgovori, ki so jih imeli zastopniki ADF z zastopniki CIO, dovedli do velikega napredka v pogledu sodelovanja in združitve obeh organizacij.

Sporazum je bil dosežen v treh važnih točkah: AFL in CIO bosta delala v harmoniji za zmago v Koreji; organizaciji bosta prav tako sodelovali v mednarodnih zadevah in delovali proti infiltraciji komunistov v delavske organizacije v katerem koli delu sveta; obe organizaciji bosta skupno delali za preklit Taft-Hartleyjevega zakona.

Predsednik Green je tudi dejal, da morda ni tako daleč do časa, ko bo prišlo med obema unijama do organske združitve.

Ob otvoritvi konvencije je govoril George Meany, tajnik-blagajnik AFL, in med drugim dejal, da bo delavstvo nedvomno dalo obljubo, da ne bo stavalo, zaeno pa je pozval ameriške industrialce, naj bi tudi oni obljubili, da ne bodo grabili prevelikih dobičkov.

Nehru o vojni v Koreji

Potrebna je previdnost, da se vojna ne razširi

New Delhi, Indija. — Ministrski predsednik Nehru je ponovno poudaril, da je potrebna vsa previdnost, da se vojna v Koreji ne razširi naprej v druge dežele.

Nehru je govoril pred indijskim parlamentom in ob tej priliki tudi dejal, da bi morala nova Kitajska dobiti sedež v Združenih narodih. On je še vedno mnenja, če bi bila v Združenih narodih nova Kitajska, najbrže ne bi izbruhnila vojna v Koreji.

Indijski premier sicer obsoja agresijo severne Koreje, toda o bodočnosti Koreje naj odločajo Korejci sami. Nehru se je izrazil, da zapadnjaki ne razumejo azijskih narodov, zato ne morejo biti uspešni pri izravnavanju sporov v Aziji.

Nehru je tudi govoril o bodočnosti Združenih narodov in poudaril, da ta svetovna organizacija ne more biti uspešna brez Kitajske in Sovjetske unije. "Brez Rusije in Kitajske Združeni narodi prenehajo biti organ miru," je dejal Nehru.

Ljudje se naj bi učili streljanja

Po pridigi bi vernike povabil na orožne vaje

Tampa, Fla. — Dr. E. C. Nance, predsednik tukajšnje univerze, je dejal neki skupini, ki deluje za mir, da bi on pričel s kampanjo za treniranje v rabi orožja in z učenjem gerilske taktike. Dr. Nance, ki je bil nekoč protestantski predikant, je dejal, da se nahajamo v tako resnih časih, da bi se morali naučiti streljati vsak otrok, vsaka žena.

"Če bi se pridigal v cerkvi, bi ljudem povedal, da vera današnjih dni ni zato, da bi skozi njo bežali od realnosti." Povedal jim bi tudi, da je bolje biti živ grešnik kot mrtev svetnik. "Po pridigi pa bi vernike povabil na orožne vaje," je dejal dr. Nance.

Ves svet govori samo o vojni, orožju, dočim je miroljubnost potisnjena v zadnjo klopo.

Kratek pregled dogodkov ob koncu zadnjega tedna

Severni Korejci prekoračili reko Naktong na več mestih; unijski voditelj Harry Bridges vržen v zapor; druge vesti

Tokio. — V soboto so severni Korejci prekoračili reko Naktong v severnem sektorju in postavili sedem svežih divizij proti ameriškim pozicijam na centralni in južni fronti v bližini Taeguja in Pusan. Iz MacArthurjevega glavnega stana naznanjajo, da ameriške čete na vsej fronti drže komunistične sile "iz ravnovesja". Poveljstvo 24. ameriške divizije pa je naznanilo, da so komunistične patrolo v nedeljo prekoračile reko Naktong blizu Čirhona. Vsa znamenja kažejo, da se bo vsak čas vnela velika bitka za veliko mesto Taegu in pristanišče Pusan.

San Franciscó. — Oblasti so v soboto zaprle slovitga unijskega voditelja Harryja Bridgesa, predsednika unije pomorskih in skladiščnih delavcev (CIO). Bridges je bil v aprilu obsojen, da je po krivem prisegel ob času, ko je dobil državljanstvo, namreč da je zatajil, da je član komunistične stranke. Proti sodnemu odloku je vložil priziv in bil na svobodi pod jamščino \$25.000.

Vlada ga je obtožila, da so njegove aktivnosti od časa korejske vojne "sovražne in nevarne varnosti Zedinjenih držav" radi njegovega nasprotovanja proti ameriški intervenciji v Koreji. Sodnik Harris, ki je preklcal jamščino in poslal Bridgesa v zapor, je dejal, da je prepričan, da je

unijski voditelj eden najmožnejših članov komunistične stranke.

Predno so Bridgesa odpeljali v zapor, je dejal, da je bilo to pričačkovati. "Kdor koli izrazi svoje osebno mnenje o korejski zadevi, je danes v nevarnosti," je pristavil Bridges, nato pa dejal ženi in mladoletnim hčerkama, naj sedaj nikar ne počejo.

Washington. — Naborni odbor je opozoril ameriške industrialce, da so delavci med 18. in 35. letom podvrženi vpoklicu v vojaško službo, zato se naj že sedaj pripravijo za nadomestitev v vrstah svojega delavstva. Pričakuje se, da bo v mesecih septembra in oktobra vpoklicanih pod zastavo 370.000 mož.

Strasbourg, Francija. — Zunanji ministri zapadnih držav so sprejeli Zapadno Nemčijo in provinco Saar kot polnomočni članici v Svetu Evrope.

New York. — Kardinal Spellman je pozval katoliške škofe, naj pritiskajo, da se bo pripravilo čim večje število duhovnikov za vojaško službo.

Dunaj. — Pet oboroženih mož je skušalo umoriti jugoslovanskega diplomata Močnika, ko se je peljal v vlaku iz Dunaja v Beograd. Naskočili so ga z noži, nakar je potegnil zasilno zavoro. Dva sprevodnika in neki carinski uradnik so napadalec prisilili v kot, nakar jih je policija aretirala.

Teheran, Iran. — Sovjetski poslanik Ivan Sadčikov je imel konferenco z novim premierjem Alijem Razmaro, na kateri je pritiskal za gospodarski sporazum z Rusijo.

Senatorji zavrgli avtomatično

kontrolno

Odglasovali za načrt, ki daje Trumanu moč glede kontrole

Washington. — Senatni bančni odsek je zavrgel avtomatično kontrolno nad cenami in mezdami in se izrekel za Trumanov predlog, na podlagi katerega bi imel predsednik moč vzpostaviti kontrolno v slučaju potrebe.

Načelnik senatnega bančnega odseka Maybank je naznanil, da je odsek porazil z 12 proti enemu glaslu amendment senatorja Fulbrighta. Fulbright se je zavzemal za avtomatično kontrolno nad cenami. Kontrola cen bi stopila v veljavo, kakor hitro bi indeks delavskega biroja za statistiko pokazal, da so se cene dvignile za 6 odstotkov nad cenami preteklega 15. junija.

Bančni odsek je ta načrt že sprejel pretekli teden, sedaj pa ga je zopet zavrgel in odglasoval za načrt, ki ga hoče predsednik Truman.

Unija CIO za stanovaljsko kontrolno

Washington (FP). — Stanovanjski odbor unije CIO v Los Angelesu je pozval predsednika Trumana, naj vzpostavi stanovaljsko kontrolno, ker nekateri lastniki hiš močno navijajo stanarino, odkar je mestni svet zavrgel kontrolno.

Ekvador ne more poslati vojaštva v Korejo

Quitto, Ekvador. — Ekvadorska vlada je informirala generalnega tajnika Združenih narodov Lieja, da sicer lahko nudi gospodarsko pomoč v boju proti severni Korejski, ne pa vojaštva, ker ga ima komaj dovolj za vzdrževanja reda doma.

Nevarnost uzakonitve Mundtovega osnutka

Svobodoljubni državljani morajo nastopiti proti tej nameri

Washington (FP). — V teh časih histerije, katera se je s korejskim konfliktom še bolj razpasila po vsej deželi, pritiskajo nazadnjaški voditelji v nižji in višji zbornici kongresa za hitro uzakonitev Mundtovega policijskega osnutka.

Petnajst naprednih organizacij se je pridružilo Ameriški uniji za civilne svoboščine in sedaj v pismih pozivajo vse kongresnike, naj volijo proti nevarnemu Mundtovemu osnutku. Pismo so podpisali Ernest Angell, Patrick Malin in Arthur Garfield Hays, vsi od Ameriške unije za civilne svoboščine. "Eno ogromno orožje v arzenalu demokracije je demokracija sama," se glasi pismo. Mundtov osnutek bi uničil demokracijo v deželi.

Bivši kongresnik Jerry O'Connell, načelnik narodnega odbora za poraz Mundtovega osnutka, je sklical nujno sejo na 9. avgusta in pozval delegacije iz vseh krajev dežele v svrhu poraza tega zločestega osnutka. Na seji bodo govorili tudi razni kongresniki.

Reakcionarne sile v kongresu skušajo v teh kritičnih časih, ko v deželi prevladuje histerija, izrabiti priliko in na hitro uzakoniti ta nevaren osnutek. Vsi svobodoljubni državljani morajo nastopiti proti tej nameri takoj, drugače bo prepozno!

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENTGLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE
JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Narečnina za Zdrružene države (Izven Chicaga) in Kanado \$3.00
na leto, \$4.00 za pol leta, \$2.00 za četrt leta; za Chicago in okolice
Cook Co., \$9.50 za celo leto, \$4.75 za pol leta; za inozemstvo \$11.00.Subscription rates: for the United States (except Chicago) and
Canada \$3.00 per year, Chicago and Cook County \$9.50 per year,
foreign countries \$11.00 per year.Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nesamočasnih
člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, pesni,
drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil
poštovino.Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications
and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts,
such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only
when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

138

Kaj misli zunanji svet

Tednik National Guardian je v izdaji z dne 26. julija prinesel pregled, kaj misli zunanji svet o ameriški intervenciji v korejski civilni vojni. Naj s tem pregledom nekoliko seznanimo tudi naše čitatelje.

National Guardian pričinja z govorom angleškega obrambnega ministra Shinwella, ki ga je imel na majnarskem shodu v Durhamu. Rekel je, da je svet "popolnoma znorel". Pri teh besedah so mu vpadli majnarji z vzklikom: "V Ameriki!" Ta Shinwellov govor je bil značilen v tem, ker ni odobral ameriške intervencije v Koreji, kakor je to storil par dni pozneje premier Attlee in kakor je to storil prej, takoj od začetka, angleški parlament. "Anglija," je dejal Shinwell, "ne sme biti potisnjena v akcije, katere bi pozneje obžalovali."

In medtem ko angleška vlada in na splošno tudi tisk podpirata ameriško intervencijo v Koreji, ne pa na Formozi, med delavstvom definitivno narašča odpor proti tej politiki. O tem poroča Gordon Schaffer, član uredniškega štaba Manchester Gurdiana, glasila združnega gibanja, sledeče:

"Delavski poslanci, ki so pokorno podprli Attleejevo indorsiranje ameriške invazije Koreje, so bili presenečeni, ko so videli velike vreče pisem, katere je prejel S. O. Davies, edini delavski poslanec, ki na vsej črti ožigosal to avanturo v Koreji. Davies, ki uživa dokaj ugled kot zastopnik majnarjev, toda v preteklosti ni bil udeležen v revoltah proti zunanji politiki, s sleherni pošto prejema stotine pisem, ki večinoma vsa odobravajo njegovo stališče."

"To je opogumilo 23 delavskih poslancev, ki so vložili predlog za sprejetje Kitajske v varnostni svet in za podvzetje korakov za končanje korejske vojne. Proti njim je nastopila vsa strankina mašina, toda 15 jih odločno vztraja, med njimi tudi Tom Driberg, član strankine eksekutive, ki je do zdaj sodeloval z desnim rajši nego z levim krilom."

"Od krajevnih unij dežujejo resolucije, zahtevajoče končanje vojne. Londonski svet strokovnih unij, ki šteje 650,000 članov, je s 538 proti 136 glasovom zahteval sprejetje Kitajske v Zdrružene narode. Voditelji združnega gibanja, vznemirjeni radi protivnega razpoloženja med članstvom, so izdali apel za podpiranje vlade. Vlada ima do zdaj večino za seboj, toda revolta bo najbrže naraščala."

"Delavci, ki zbirajo podpise na mirovno peticijo, mi pripovedujejo, da jih ljudje radi podpisujejo, odkar je izbruhnila korejska vojna. Konferenca za mir ob koncu zadnjega tedna, katere se je udeležilo 1400 delegatov od unij, zadrž, verskih in drugih skupin, je prodrla v javnost kljub bojkotu."

Revija New Statesman & Nation je pisala, da ne samo Anglija in Indija, marveč tudi druge članice Commonwealtha so "vigorožno protestirale v Washingtonu proti enostranski ameriški akciji na Formozi." Revija je dejala, da bi angleško podpiranje Formoze (Chiang Kajška) proti novi Kitajski, "najbrže privedlo do razpada Commonwealtha."

Še večja opozicija proti ameriški politiki na Daljnem vzhodu pa je v Indiji. Kakor poroča National Guardian, je vse indijsko časopisje brez izjeme obsodilo Achesonov odgovor premierju Nehruju, ki je predlagal sprejetje nove Kitajske v Zdrružene narode in diplomatsko izravnavo korejskega konflikta. Dnevnik "Lucknow Herald" je med drugim dejal, da je Amerika "... resno prevzela 'breme belega človeka' (imperializem) in zdaj stalno rožlja s svojo sabljo. Ameriška akcija (v Koreji) ni ne le nobena garancija za svetovni mir, marveč ga definitivno ograža; čim prej svet to spozna, toliko bolje. Vse to govoričenje o svobodi malih narodov ni nič drugega kot gola propaganda."

Dva dnevnikarja v Madrasu sta komentirala ameriški odgovor Nehruju takole: "Indian News Chronicle" je dejal, "da puhti iz njega fanatična vera v vsemožnost sile (orožja), do zdaj le svojstvo totalitarnih režimov..." "Indian Express" pa je dejal, da ta odgovor kaže "ameriško globoko nerazumevanje azijske miselnosti, kateri se upira vsak poskus, da se iz tega dela globusa napravi prijetno lovišče za igranje politike sile."

"New York Times" pa je 20. julija poročal o razpoloženju na Bližnjem vzhodu, "kjer Amerika in zapad naglo izgubavata prestiž... kot rezultat vesti iz Koreje." Sirijska novinarska agencija je poročala, da si v Egiptu "niče ne prizadeva, da bi prikriival svoje simpatije do severno-korejske vojske."

"Wall Street Journal" je 20. julija poročal, da je komunizem močan v Franciji in Italiji, še močnejši pa deficitizem in da "ameriški porazi v Koreji še prilivajo temu razpoloženju."

Iz Brazilije poročajo, da so tam na dnevnem redu velike protestne demonstracije proti pošiljanju brazilskih čet v Korejo. Te demonstracije so zavzele tak obseg, da je bil obrambni minister prisiljen zagotoviti narod, da vlada "pozitivno" ne misli pošiljati vojaštva v Korejo, "ker so med obema deželama prevelike razlike v geografski karakteristiki."

Iz Mehike (Tampica) pa smo čitali poročilo, v katerem je bilo rečeno, da Mehikanci na splošno smatrajo, da smo v Ameriki postali "crazy". Akcija zveznega senata, ki je na svojo lastno iniciativo glasoval za \$100 milijonov posojila španskemu klerofašističnemu režimu, jih bo v tem mišljenju še bolj uverila—ne samo Mehikance, marveč še marsikak drug narod.

Koliko se v Washingtonu—ali pa Wall Streetu—ozirajo na zgoraj navedeno svetovno mišljenje, ne vemo. Kaže vsaj, da do zdaj se še niso. En dokaz temu je omenjena senatna akcija v zvezi s posojilom španskemu diktatorju Francu. Revija "Business Week", vplivno glasilo velebiznisa, je o novih pripravah za vojno pisala tole:

"Tudi če se severni Korejci jutri obrnejo in izginejo za 38. vzpo-

Glasovi iz naših naseelbin

Piknik mladinskega
pev. zbora 27. avgusta

Tam bo tudi sladoled,
ki je sladek kakor med,
za otroke bo zastoj,
le vsak sam naj pride ponj.

Cleveland, O. — Kje pa bo, stric, in kdaj? Stric, vi se samo norčujete iz nas. Kdo bo dal toliko sladoleda zastoj! Saj ne more dati, ker stane preveč denarja.

O, ne, prav nič se ne norčujem, je resnica, kar pravim. Samo tega bi vam ne smel še povedati, ker je še malo prezgodaj. Toda kako naj molčim, ker vem sam po sebi. Ko sem bil toliko star kot vi, sem tako rad zvedel, kje je kaj sladkega. Zato pa tudi vam povem, da se boste že naprej veselili, ker boste sladoled zastoj dobili.

No da, sedaj je pa treba še povedati, kdaj in kje boste dobili sladoled. To je tako. Mladinski pevski zbor SDD bo imel javen piknik v nedeljo, dne 27. avgusta na farmi SNPJ, Chardon in Head rd. Mladi pevci in pevke so rekli, da mora biti sladoled zastoj za vse otroke, tudi če niso njihovi člani, kajti oni imajo vse radi.

Torej pridite vsi iz širne klevalandske vasi in tudi iz okolice. Njihovo geslo je, če jih pride en milijon, vsak bo dobil svoj porcion. Mamice in očetje, povejte svojim sinovom in hčeram, naj pripeljejo tja svoje otroke, da se bodo z drugimi otroci vred veselili. Zapomnite si četrto nedeljo v avgustu na farmi SNPJ.

J. Tomšič

Spomini iz mladih
let v Trbovljah

Springfield, Ill.—Navedel bom nekaj iz mojega mladega življenja v stari domovini. Ko sem bil star 15 let, sem prenehal s kmečkim delom. Moj prijatelj France se je takrat izučil klobučarske obrti. Klobučarjeva delavnica je bila v bližini in sem Francetu večkrat pomagal klobuke delati.

Franceta je že skrbelo, češ, sedaj pa bo moral vandrat, kakor je bilo običajno za vajence, kadar so izpolnili svojo dobo učnega. Rekel je, da ima strica v Trbovljah, zakaj ne bi šla tja h knapom. France je bil star 17 let, jaz pa 15, kakor sem že omenil.

Nekega lepega jutra sva se odpravila peš čez hribe do Litije. Korakala sva skozi prijazne vase in vasi, mimo graščin in kapelic, nakar sva dospela v Šmartno. Šla sva mimo krojačeve hiše, ko sva slišala živžganje. Ozrla sva se in vprašala krojača, kaj hoče, pa je rekel, da on ne živžiga, temveč njegov ptiček v kletki, ki pa ni bil ptiček, ampak krokav.

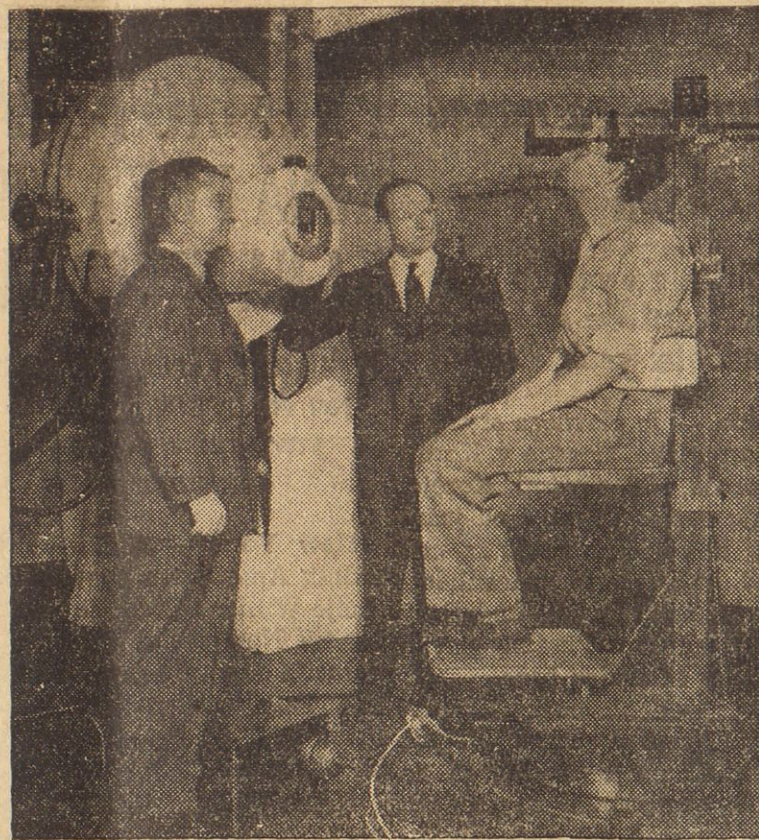
Končno sva priromala v Trbovlje. Tista ozka dolina nama se ni nič dopadla, ker je bila dokaj zadimljena. Kmalu sva se znašla v hiši Francetovega strica, ki je bil še pri delu v jami. Ko se je vrnil z dela, nama je rekel, naj greva naslednje jutro vprašat za delo. Ko sva naslednje jutro prišla pred pisarnjo, da vprašava za delo, je bilo tam že več mož in žena, ki so tudi čakali na delo.

Čakajoči so poslovojdno zelo prosili, naj jim da delo, a on je ostal gluh na njihove prošnje. Poklical je naju, ki sva bila zadnja v gruči. Oči vseh so se ozrle na naju. Ne spominjam se, če so ostali tistega dne dobili delo ali ne, nama ga je dal.

Mene so poslali v "holplac", Franceta pa v jamo h "knapom", ker je tako sam želel. Na "holplacu" smo vlačili dolge smreke na visok kup. Pri tem delu sta se mi podplata obeh čevljev odtrgala, nakar sem jih z žico zvezal, da sem delo nadaljeval. Poslovodja me je pohvalil, da sem priden in da mi bo dal drugo delo, ki bo boljše.

rednikom, bi to ne napravilo skoro nobene razlike. Zdj smo mi usmerjeni (committed) na novo strategijo—na strategijo, naraščajoče vojaške sile za več let."

Toda kdor v tem išče rešitve in svetovnega miru, ne bo našel ne prvega ne drugega. Tako nas uči vsa zgodovina.

Na sliki je videti električni stol nove vrste, to je za reševanje, ne za jemanje življenj. S tem x-rayskim strojem obsevajo raka v globino. Poleg stroja so znanstveniki slovitega Massachusettskega tehnološkega inštituta v Bostonu. Zmožnost stroja je dva milijona voltov.

Vsako opoldne smo mlatili žgance, ki so bili dobro zabeljeni. To je bilo kar trikrat vsak dan, v nedeljo pa koruzne žgance s kavo. Stanovala sva pri Francetovem stricu, ki nama je prepovedal ponoči iz hiše hoditi, češ, da je nevarno zaradi preteptov. Prišel je plačilni dan in dobila sva vsak svojo "colengo". Delovodja me je res kmalu postavil na drugo delo, namreč k malim vozičkom, kar je bilo lažje kot vlačenje smrek.

Vse bi bilo okej, ako me ne bi vse skupaj tako izdelalo, da sem obohel, kajti od samih žgancev ne moreš dolgo vztrajati, kadar si star šele 15 let. Kmalu potem sem pustil delo in žgance in odpotoval v Leoben, kjer so bile razmere boljše, tako tudi plača ali meza. Mislil sem si sam pri sebi, naj hudič kar naprej Trbovlje trese!

Anton Gorenz

Spomini na pretekla
leta in na preosnove

Bellingham, Wash. — Bilo je 1. aprila leta 1900, ko sem se z vlakom pripeljal v Trst. Na postaji me je čakal Franc Rajmer, ki je bil znan Metličan, sedaj seveda že stara grča.

Z njim sva se domenila, da greva v "fremd" eno leto pred tem, namreč leta 1899. Bila sva v Ljubljani in sva kmalu potem odražala na Štajersko. Delo sva dobila v Mariboru. Rajmerju se ni dopadlo, pa se je odločil, da greva naprej v Celovec. Takoj sem bil pripravljen, da grem z njim in sem vprašal gospodarja za delavsko knjižico.

Takratni moj gospodar ali mojster je bil Franc Narath, čevljarški mojster v ulici Kaertner. Ni mi hotel dati delavske knjižice, rekoč, da moram odpovedati delo 14 dni vnaprej, šele potem jo bom dobil. Tako sem moral ostati, dočim je Rajmer odpotoval, jaz pa sem delal do 1. marca 1900. Od tam sem odpotoval v Trst z "gemischte zugom," torej z "mešanim" vlakom.

V tistem času, ko sem jaz bil v Mariboru, je France Rajmer odpotoval iz Celoveca proti jugu pri laški meji, končno pa se je ustavil v Trstu, nakar mi je pisal, naj pridem za njim, kar sem tudi storil, kakor sem omenil v prvem stavku tega dopisa.

Od tistega časa je preteklo pol stoletja, pa se zdi, kakor bi bilo šele pred nekaj časom. Trst! To je bil nov svet same. Nove šege in navade. Tudi podnebje je bilo povsem drugačno, namreč južno. V političnem oziru je bil Trst dvostrankarski: italijansko narodno in slovensko-narodno. Delavsko zavest so v Trst zanesli nemški delavci in so kmalu med tržaškim delavstvom dobili pristaše.

Dve leti pozneje se je začela organizirati delavska stranka, strokovna in politična. Prve manifestacije so se vršile dne 1. maja 1902. Te so se vršile po vsem mestu. Trgovine so bile zaprte in nobena delavnica ni obratovala. Manifestacije so se vršile v najlepšem redu. Sprejati v povorki so nosili velike rdeče zastave, vmes pa mnogo manjših zastavic, nisi pa nikjer videl ne avstrijske ne kake druge zastave v povorki.

Ves čas manifestacij je policija mirno stala ob strani — za vsak slučaj. Ampak takega "slučaja" ni bilo. Sentiment delavske zavesti in socializma je zajel tržaško delovno ljudstvo. Po vsej Avstriji se je začela agitacija za splošno in enako volilno pravico, ki je bila končno leta 1907 izvojevana. Takrat sem prvič volil v avstrijski državni zbor. Ker so bile volitve tajne, sem seveda volil po svojem prepričanju. Volil sem za Slovence, ki je kandidiral na listi slovenske-narodne stranke.

Takrat sem svojim sodelavcem rekel, da sem socialist, ker je bilo tako boljše; če bi vedeli, se jim bi zameril in zame ne bi bilo tam obstanka med njimi. Za Slovence sem glasoval zato, ker jim avstrijska vlada ni hotela dati ljudskih šol, dočim so Italijani in Nemci dobili vse, kar so zahtevali, a Slovence so pri vsaki priliki zapostavljali in odriivali.

Mnogo let pozneje sem se znašel v Bear Creeku, Montana. To je bilo ob času prve svetovne vojne. Velika večina Slovencev se je zavzemala za Avstrijo, namreč za tisto Avstrijo, ki ni hotela dati ene same ljudske šole za slovenske otroke v Trstu. Sam pri sebi sem si mislil: O ti presveta ignoranca!

Od prve svetovne vojne do danes je šlo že veliko let v preteklost. V teh letih smo bili pričakovani, o katerih ne bi takrat niti mogli sanjati, da se bodo v našem času udeležili.

Za časa prve svetovne vojne, in sicer leta 1917, se je skuhalo velika ruska revolucija, ki je

Poročnik Lucius L. Diamond je osebnostno občutil vojno v Koreji. Bil je med prvimi ranjenci, ki so bili pripeljani v Californijo.

INVESTICIJSKI PROBLEMI PRI SNPJ

Piše Frank Alesh (1)

III

Chicago. — Enako je z bondi javnih naprav. Teh je v zadnjih letih prišlo na denarni trg nad 4 milijarde. V načrtu je, da jih v prihodnjih letih pride še nad 6 milijard. Da se vse to spravi v denar, bo potrebna kampanja, katera bo "sakerje" prepričala, kako varna investicija je v teh bondih. Saj nam je iz prejšnjih let poznan "high pressure salesmanship". Saj vam naslikajo, da je nemogoče biti brez plina, elektrike ali vodnih naprav, ker se isto rabi v vsakdajnem življenju. To je resnica. Na drugi strani pa dokazujejo naše izkušnje, da so prebivalci nemoteno vse to dobivali, tisti, ki so imeli vloženi kapital, pa nobenih obresti in bondi so bili brez veljave.

Nedavno je Harry Miller, Public Utility Commissioner of Ohio State, v New Yorku na zborovanju analistov izrekel zelo skeptično mnenje o bondih javnih naprav. Omenil je, da je bilo pred leti navadno financiranje teh naprav nad 50% z delnicami. Zadnja štiri leta pa se je financiralo 84% z bondi in komaj 16% je bilo kapitala s prodajo delnic, kar se mu vidi zelo nezdravo financiranje. To je resnica, da se danes večina kapitala za nove ali za razširjenje teh naprav zelo majhen odstotek zbira na delnice. Ako gremo nazaj v leta 1920 do 1930, vidimo, kako se je takrat prodajalo delnice javno napravnih družb, pod geslom, da si brez plina, elektrike in vodovodnih naprav ne moremo zamišljati civilizacije. In delnice so šle v denar kot čisto zlato. Javno napravne družbe so se združevale in rastle so finančni imperiji kot Insull Public Utility, City Service, American Light and Power ter razni

pretresla ves svet. Zrušila se je avstrijska monarhija, tako tudi kajzerska Nemčija. V drugi svetovni vojni je zmagala jugoslovanska revolucija. V Aziji je kitajsko ljudstvo pometlo s staro korupcijo. Namesto stare Lige narodov imamo Zdrružene narode. Poleg tega so nastale druge velike spremembe.

Ni povsem jasno, če ZN zastopajo svetovne bankirje ali ljudstvo. Če predstavljajo ljudstvo, zakaj ne priznajo nove kitajske vlade, ki govori za 400 milijonov ljudi! To so stvari, ki ti dajo misliti.

Ves svet zdaj napeto sledi dogodkom v Koreji, kajti korejski plamen lahko zajame ves svet. Ameriški tovarnjari zopet delajo velike dobičke — komunizem je zanje dobrodošel, kajti boj proti komunizmu jim prinaša mastne profite na račun ljudstva. Na svoji strani imajo tudi nekatere delavske voditelje.

Človeku se zdi, da bo Stalin storil vse, da dobi jadransko obalo za svoje vojne operacije, kakor svoj čas na baltičski obali, kar je finske posesti, ki jo je končno dobil. Ali bo dobil tudi Jadran? Zato ta gonja proti Jugoslaviji. Kako se bo ta igra odigravala, je veliko vprašanje. Usoda je bila do sedaj na strani jugoslovanskega ljudstva. O bodočnosti lahko samo ugibamo, nihče pa ne ve, kaj bo prinesla bodočnost.

Danes se veliko govori in piše o komunizmu. Azijatska ljudstva so dolga leta trpela in bila izkoriščana. Izkoriščali so jih domači mogotci in tuji osvojevalci in zatiralci. Povsod v Aziji ljudstva sedaj ustajajo in se otresajo tiranov in izkoriščevalcev. Skrajni čas je, da se popolnoma osvobodijo, tako da bodo sami gospodarji na svoji zemlji.

Svet se giblje in spreminja. V naši dobi so padle mogočne monarhije in cesarstva. Svet se prenavlja in presnavlja, ničesar ni stalnega, kajti tak je zakon narave. Kar je starega in trohnela, se mora umakniti novemu. Saj je rekel Simon Gregorčič v "Človeku nikar!" — "Nikjer je stalne ni stvari, a prah noben se ne zgubi." On je videl "prelivačec" se življenje, prenavljanje, iz bitja v bitje presnovljanje, a smrti ni vzr nikler!"

George Gornik

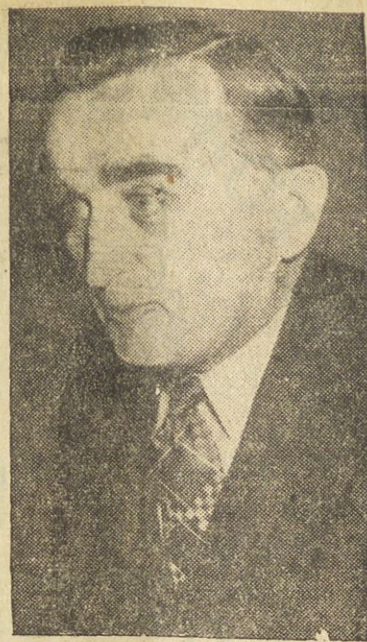
drugi. Geslo takrat je bilo, da je moč v združenju teh podjetij. Narod je veroval in potem zelo drago plačal za to vero. Tudi zavarovalne družbe so trpele občutne izgube. V tem oziru smo bili pri naši enotni veliko bolj previdni kot pa zavarovalne družbe. Brez vseh ekspertov smo imeli le najhen del premoženja investiranega v te bonde.

Da imajo zavarovalne družbe zelo malo premoženja investiranega v bondih železnice, je verjetno; s tem pa ni rečeno, da jih nimajo raditega ker niso zanesljivi. Če se potrudimo prelistati statistične podatke zadnjih 15 let, vidimo, da so železnice v teh letih zelo znižale svoje dolgove. Na trgu so bondi železnice belu vrana, in so zato, ker se jih ne oglašajo, postali nepopolarni. Da je bilo veliko izgubljenega v investicijah različnih železnice, se ne da zanikati, kakor tudi ne, da sta jim postala avto in truk mogočna konkurenta. Vendar si ne moremo misliti normalnega življenja brez železnice; ostale bodo v obratu še dolgo potem, ko nas ne bo. So železniške družbe, katere imajo zelo častno zgodovino za seboj; na primer Pennsylvania Ry. Co. plačuje že nad sto let vsako leto dividende, Union Pacific R.R. Co. nad 50 let in še nekatere druge družbe. Raditega bi jaz ne zametaval te vrste investicije samo zato, ker jih nimajo drugi. Danes so drugi časi, ko so bili nekoč in bo vsakdo drago plačal, ako bo čakal na prodajalce, da pridejo s ponudbo, posebno še če je investicija kaj vredna; to pograbijo zavarovalne družbe in banke, preden se snide skupaj naš gospodarski odsek, da določijo, kam bomo investirali našo imovino.

Danes je potrebno vedno raziskavati in se dobijo še razni viri, v katere se lahko zanesljivo in na dobro obrestno mero investira naše premoženje. Gospodarski odsek naše jednote bi moral neprestano izboljševati sistem investiranja, ker se časi zelo spreminjajo. O tem pa ne morejo razmišljati in raziskavati ljudje, kateri imajo v svojem uradu že dela čez glavo, in pa tudi ne oni, ki se ne zavedajo svoje odgovornosti v polni meri. Mi bomo kmalu imeli investiranega 15 milijonov, kar je ogromna vsota za naše razmere, držimo se pa še vedno tega, kar smo prakticirali takrat, ko smo imeli polovico manjšo glavnic. V tem važnem odobru imamo predsednika, ki živi več sto milj od jednotega sedeža. Zato priporočam, da se predsednika gospodarskega odseka nastavi stalno v gl. uradu in naj postane član izvršnega odseka, ako se izvoli sposobno osebo, katera naj ima nalogo znanstveno voditi naše investicije. Upejmo naj se sistem pismenega glasovanja, kot smo že prakticirali, ki je veliko cenejši od sedanega, ko se gospodarski odsek sestaja na sejah in odločuje o nakupu. S tem nam bo omogočeno, da bomo lahko takoj odločili o nakupu, kadar se nudijo dobre investicije.

Kakor aktuarno poročilo izkazuje, mi letno vzamemo nad \$30,000 za upravljanje naših investicij. V dvomu sem, ako porabimo eno tretjino od tega denarja za druge; če bomo šli po tej poti še dalje, se zna v bodočnosti maščevati nad nami. Zato je potrebno, da o tem konvencija razmišlja in pa da se vzamejo resno za to vprašanje tisti, ki so poklicani voditi finančno stran naše jednote. To je in bo najbolj važno vprašanje, na katerega se polaga vse premalo pozornosti. Sedaj je še čas, zvoniti po toči, pravi pregovor, ne pomaga nič.

DR. MILICA VALENTINČIČ — ZNANSTVENICA

Senator Joseph O'Mahoney iz Wyominga meni, da je treba vojno v Koreji sproti plačati in v ta namen vsem zvišati dohodninski davek za 10%. Vojna je draga stvar in boli tudi na žepih.

Je dal že lep kader predavateljev za srednje in nižje strokovne šole. Doslje je morala sama predavati v šolah in tečajih za medicinske sestre, tehnične, instrumentarke, bolničarke, otroške negovalke, laborante in dezinfektorje, odslej predavajo študenti znanstvenega krožka in asistenti.

Razen učbenikov za medicince, za laborante in za ostalo nižje medicinsko osebje je napisala še 40 raznih znanstvenih in po ljudno znanstvenih razprav za razne revije.

Je-li zadovoljna z doseženimi uspehi? Ima še velike želje. Želi, da napiše še boljše učbenike. Svoje dvajsetletne izkušnje želi zbrati v priročniku, ki bo služil manj izkušenim v laboratoriju. Želi, da se njej in strokovnemu kadru omogoči več znanstvenega dela, za kar bi jih morali razbremeniti od preoblegate težaškega, zgolj rutinskega dela. Želi seveda boljši in večji institut z več opreme, z več strokovne literature in z več sodelavci-znanstveniki. Prepričani smo, da bo doživela uresničenje svojih želja.

Tov. prof. dr. Milica Valentinčič-Petrovič je zgovoren dokaz, kaj zmora neuklonljiva volja: je živa pobuda za vse, ki jih majhna bolezen ali težava ohromi pri delu.

Tako se zasluži Red dela! (Naša žena) Dr. T. R.

Naprej Albin Čebular

Prapor naš bleščeč blesti, v novo jutro nas budi, poln milote, poln žara kakor vednosti in čara.

Kvišku srca naj vzbrste, v idealih okrepe, plam njih šine do neba, v očkih solza zaigra.

V Prosveti so dnevne svetove ne in dolzavne vesti. Ali jih timate vsak dan?

PRED 450 LETI SO ODKRILI ŽIVO SREBRO V IDRJI

Ljubljana. — Rudnik živega srebra v Idriji je med najboga-tejšimi in najstarejšimi rudniki živega srebra na svetu. Njegovi začetki segajo v zadnje desetletje 15. stoletja, v čas, ko je evropsko gospodarstvo dobivalo prve oblike kapitalistične organizacije. Vsako leto praznujejo Idrijčani spominjajo odkritja bogate žile živega srebra. V novi Jugoslaviji, kjer je šele prenehalo nečloveško izmaganje rudarjev, so ta praznovanja še bolj iskrena in velika.

Pred dobrimi 450 leti je bil kraj, kjer je danes Idrija, pre-raščen z gozdovi, v katerih so oglari žgali oglje. Tolminski grofje, lastniki teh gozdov, so imeli tu svoja lovišča. Prva zanesljiva letnica o začetku idrijskega rudnika je leto 1493, kjer je iz starega zapisknika razvidno, da so nekemu Formentiju dovolili iskati rudo ob reki Idriji. Verjetno je, da so že prej našli živo srebro, vendar ga do konca 15. stoletja niso še pridobivali v večjih količinah. V idrijski kot so začeli prihajati tuji, skupine pustolovcev, ki so si predstavljali, da bo živo srebro vedno samo priteklo v škafe. Ker niso imeli denarja za iskanje rude v globini, so propadali. Dne 22. junija 1508, ko so rudarji nale-teli globlje v zemlji na bogato živorebrno rudo, pomeni prav za prav začetek rudnika. Od tega dne naprej se je okoli naha-jališč živega srebra naselilo več-je število ljudi in je kraj dobil tudi ime po živem srebru: Hidrurgium — Hidrija — Idrija.

Habsburškim cesarjem je bil idrijski rudnik "dobar studenec" dohodke. Vest o bogastvu živega srebra v idrijski dolini se je raznesla po vsem svetu. Habsburški cesarji so zato kaj kmalu prevzeli idrijski rudnik in pričeli izkopa-vati nove rove, da bi čim bolj pomnožili svoje dohodke.

V prvih letih obstoja rudnika so iskali samo živo srebrni škri-ljavec, ki vsebuje kapljice živega srebra, katere so izpirali z vodo in jih zbirali. Čez dolgo let, ko je bilo samorodnega živega srebra manj, so žgali tudi rudo na način kot žgejo oglje; vendar se je pri tem izgubilo preveč živega srebra. Kasneje so uvedli lončene lonce in zidane peči za žganje rude. Šele leta 1876, so postavili prve železne peči, leta 1871. napeljali tudi ce-vi, skozi katere so odhajali plini. Okoli leta 1880, so les nadome-stili s premogom in postavili nove peči za žganje siromašne ru-de. Živo srebro so pošiljali preko Trsta v Benetke, preko Dunaja in Solnograda v Augsburg Nurnberg, Hamburg in Amster-dam. Takrat so živo srebro tovorili s konji v usnjenih vrecah, šele kasneje pa v sodčkih. Sprva srebra niso tehtali, temveč je bilo merilo kožnati meh, pozneje pa so vpeljali posebne tehtnice. V novejšem času pa polnijo živo srebro avtomatično v jeklenke, ki drži vsaka po 34.50 kg živega srebra.

Lastniki rudnika so prisilili idrijske rudarje k posebnemu redu in prestopke kaznovali po posebnih zakonih.

Idrijski rudarji so imeli v starih časih svoj rudarski red in rudarsko sodstvo, po katerem so morali biti rudarji oblečeni v posebne rudarske obleke, ki niso smele imeti žepov. Vse brezpo-selne rudarje so izseljevali iz idrijskega kota. Za vsako leto so določili število zaposlenih rudar-jev. S "knapovsko" prisego je vsak rudar prisegel pred sprejemom v službo. Rudarji se brez dovoljenja uprave rudnika niso smeli poročiti.

Leta 1810, je bilo v Idriji 375 hiš, s skupno 4907 prebivalci, od teh je bilo 709 rudarjev, 30 talilcev in 324 gozdarjev. Takrat so smeli potovati le s potnim listom in policija ni smela pu-stiti v mesto nikogar brez pot-nega lista. Za vse ljudi nad 21 let je bil obvezen osebni davek. Davek je bil tudi na okna in vrata, ki vodijo iz hiše.

Tudi duhovščina je izvajala pritisk na uboge idrijske rudarje in jih silila k ustanovitvi hrani-lnice. Dalje, naj se sezidajo posebne hiše s popolno oskrbo za rudarje, zvečer pa morajo biti rudarji do 9. ure vsi doma. Ru-darji so morali od zaslužka pla-čevati cesarski davek.

Najmanj so pridobili živega

Slovenska narodna podporna jednota

2657-59 So. Lawndale Ave. Chicago 23, Illinois

GLAVNI ODBOR

Izvršni osek

JOSEPH L. CULKAR, gl. predsednik	2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
F. A. VIDER, gl. tajnik	2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
ANTON TROJAR, gl. pomožni tajnik	2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
MIRKO G. KUHEL, gl. blagajnik	2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
LAWRENCE GRADISEK, tajnik bal. odd.	2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
MICHAEL VRHOVNIK, direktor mlad. odd.	2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
PHILIP GODINA, upravitelj Prosvete	2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
ANTON GARDEN, urednik Prosvete	2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.

Gospodarski osek

MATH PETROVIČ, predsednik	261 E. 150th St., Cleveland 10, Ohio
JOSEPH L. CULKAR	2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
F. A. VIDER	2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
MIRKO G. KUHEL	2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
JACOB ZUPAN	1400 S. Lombard Ave., Berwyn, Ill.
RUDOLPH LISCH	700 E. 260th St., Euclid, Ohio
DONALD J. LOTRICH	1937 So. Trumbull Ave., Chicago 23, Ill.

Porotni osek

ANTON SHULAR, predsednik	Box 27, Arma, Kansas
FRANK VRATARICH	315 Tener St., Luzerne, Pa.
ANDREW VIDRICH	649 Forrest Ave., Johnstown, Pa.
JOHN KOBI, Sr.	208 So. 62nd Ave., W. Duluth 7, Minn.
CAMILUS ZARNICK	3564 W. 67th St., Cleveland 2, Ohio

Nadzorni osek

FRANK ZAITZ, predsednik	2301 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
MICHAEL R. KUMER	Box 64, Universal, Pa.
MATTHEW J. TURK	2646 S. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
LOUIS KAFERLE	18301 East Park Ave., Cleveland, Ohio
ANDREW GRUM	17182 Snowden, Detroit 21, Mich.

ANTON R. VERBICK, prvi podpredsednik... 1508 So. 53rd St., Milwaukee 14, Wis.
EDWARD TOMSIC, drugi podpredsednik... 823 W. 7th St., Walsenburg, Colo.

Distriktni podpredsedniki

JOHN V. CEBULAR, prvo okrožje	2126 Shallock St., Philadelphia 24, Pa.
FRANK GRADISEK, drugo okrožje	Box 88, Herminie, Pa.
MARY F. PRASNIKAR, tretje okrožje	Box 216, Harwick, Pa.
JOSEPH FIFOLT, četrto okrožje	1237 E. 60th St., Cleveland 3, Ohio
JOHN SPILLER, peto okrožje	3979 Randall St., St. Louis 16, Mo.
URSULA AMBROZICH, šesto okrožje	418 Pierce St., Eveleth, Minn.
JOHN PETRITZ, sedmo okrožje	5520 West Adams, Los Angeles 16, Calif.
FRANK POLSAK, osmo okrožje	205 3rd St., W. Roundup, Mont.

Med prvo svetovno vojno so idrijski rudarji priredili celotendensko stavko.

S fašistično okupacijo se je začelo za idrijske rudarje novo trpljenje.

Po končani prvi svetovni vojni, ko so Idrijo okupirali Italijani, so idrijski rudarji počasi začeli izgubljati še tiste pravice, ki so si jih pridobili pred deset leti. Doživljali so najtežje narodnostno preganjanje, internacije, zapore in odpuščanje z dela. Leta 1926, so fašisti zaprli tedanja delavska bralna društva in s tem zaprli vsa tradicionalna kulturno dejavnost.

Italijanska državna uprava, ki je prevzela idrijski rudnik, ni skrbela za mehanizacijo in izboljšanje rudniških naprav. Njihov pohlep je bil — izkoriščati bogate plasti živorebrne rude, ne oziraje se na bodočnost in ne glede na varnost v rudniku. Zato so iskali srebro le tam, kjer so bile bogate žile. Pri ropanju idrijskega rudnika so se udeleževali tudi italijanski inženjerji, ki jim ni bilo mar stanje rudnika in razmere rudarjev, temveč so se z večjo proizvodnjo živega srebra — seveda na račun rudarjev — prikupovali fašističnim oblastem. Izrazito hlinjenje idrijskega rudnika se je pričelo leta 1940, ko je delniška družba "Monte Amiata" za nizek znesek odkupila rudnik od države. Če bi ga ta družba izkoriščala še naprej, bi bil rudnik že v nekaj letih popolnoma uničen.

Narodnoosvobodilno gibanje je v idrijskih rudarjih našlo zveste, požrtvovalne bore

Nešteto rudarjev je odšlo v partizane, ostali pa so jih podpirali. 120 padlih partizanov, v mrljih internencev, postreljenih talcev pripoveduje o zagriženih borbi Idrijcev za svobodo. Nešteto krat so partizanski oddelki v neposredni bližini rudnika vzemirjali in razoročevali okupatorje. Junaška akcija partizanov je bila, razstrelitev vodne črpalke, kar je povzročilo, da je voda zalila rudnik.

Šele po osvoboditvi so idrijski rudarji zaživeljeli novo življenje.

Po osvoboditvi je bilo treba mnogo obnoviti, saj je bila Idrija devetkrat bombardirana. Že prvo leto so obnovili topilnico. Predlanskim so na novo postavili porušeno "Spirekovo peč". Kljub zastarelim napravam so izboljšali postopek, da bi se pridobivanje živega srebra tudi iz revne rude še izplačalo. Letos so postavili plinski generator in novo peč za žganje rude. Mnogo delov, ki so manjkali, so izdelali sami.

Med objekti topilnice so uredili krasno moderno kopalnico z dvema oblačilnicama, ki sta urejeni tako, da se delavci po kopanju ne vračajo več v oblačilnico, kjer so odložili delovno obleko.

Med zelenjem, izven Idrije je že po osvoboditvi zrastle lepo rudarsko naselje.

Že leta 1948, so dosegli predvno proizvodnjo. Se nikoli v zgodovini rudnika pa niso pridobili toliko živega srebra, kakor v zadnjih devet letih, čeprav je ruda mnogo revnejša, kakor je bila nekoč. Rudarji so razdeljeni v 97 brigad, med njimi je 6 mladinskih, ki dvigajo v medseboj-

nem tekmovanju proizvodnost. Lani je izkopala najboljša brigada mesečno največ 30 sledenih dolžinskih metrov, letos pa jih izkoplje že 64. Tudi letos je najboljša brigada Karla Simoniča. Vsak član te brigade je nedavno dobil kot nagrado radijski aparat. Okrog 50 do 60 rudarjev si pridobi mesečno naslov udarnika.

Lani so idrijski rudarji izpolnili letni plan že 29. novembra. Ko so praznovali izpolnitve plana, so hkrati slavili dovršitev rudarskega doma. Letošnji polletni plan pa so izpolnili že 10. junija. Pošiljka za pošiljko z živim srebrom napolnjenih jeklenk roma na Reko, od tem pa v svet.

Prvič po mnogih stoletjih delajo idrijski rudarji zase in za dobrobit jugoslovanskih narodov. Štiri in pol stoletja vztrajne, nepretrgane borbe je bilo treba, da so idrijski rudarji postali sami gospodarji svojega rudnika. Vse napore, ki so jih prej vlagali v borbo proti raznim tujim izkoriščevalcem, vlagajo danes v borbo za nove, vse večje delovne zmage v socialistični domovi.

Vesela Albin Čebular

Vlak brzi po ozkem tiru iskre se utrinjajo, čez planjave glasno vriska, kraji v dalj izginjajo.

Že se kaže mesto moje, stolp se v zarkih blesketa, meni na rudečih ličkah radost ljubljena igra.

All ste naročeni na dnevnik "Prosveta"? Podpirajte svoj list!

Kaznovani razgrajajo

Maribor. — Poverjenstvo za notranje zadeve je kaznovalo Jožeta Skafarja, stanujočega na Partizanski cesti 57, in Ivana Pokorna iz Maribora, ker sta se 18. junija okoli 10. ure zvečer pretepla na vogalu pri kavarni "Astorijska". Oba sta bila pijana, da sja se komaj držala na nogah. Sedaj premišljujeta, kako bosta plačala vsak po 1500 dinarjev kazni.

Predlagamo, da tudi OLO Maribor-okolica, čigar uslužbenca sta, pokliče oba razgrajaca na disciplinsko odgovornost, ker sta s svojim obnašanjem in pretepanjem blatila državno ustanovo.

Tudi Ignac Hešič, strugar s Teznej, je v noči med 28. in 29. junijem pijan razgrajal po mariborskih ulicah ter nedostojno vpil, za kar se bo kesal tri mesece.

ZASTOPNIKI LISTA PROSVETE

so vsi društveni tajniki in tajnice in člani, ki jih društva izvolijo v te svrhe.

Naši nastavniki lokalni in potavalni zastopniki za določene okrajne so:

- Louis Barbarič, za Milwaukee, Wis. in okolice.
- Anton Jankovič, za Cleveland, Ohio in okolice.
- Frank Klun iz Chisholma, Minn. in Chisholm in okolice.
- Frank Cvetan iz Tire Hill, Pa. in vsa srednje-vzhodna Penna.
- Anton Zornik iz Herminea, Pa. in vsa zapadna Pennsylvanija.

Poleg vseh teh pa lahko vsak član ali naročnik sam pošlje svojo narodno direktno listo

PROSVETA
2657 So. Lawndale Ave. Chicago, Ill.

An Electric Water Heater is ... DIRTLESS

It's Better Because it's ELECTRIC

Put it anywhere ... forget it

COMMONWEALTH EDISON COMPANY

An Electric Water Heater is ... AGELESS

It's Better Because it's ELECTRIC

Put it anywhere ... forget it

COMMONWEALTH EDISON COMPANY

Profesor dr. Milica Valentinčič, rojena Petrovič, predstojnik Mikrobiološkega instituta medicinske fakultete v Ljubljani, je bila odlikovana z redom dela III. stopnje. Vse, ki jo poznajo — imajo o njej že mnogo let: da je marljiva do tiste mere požrtvo-

Beogradu za sposobnega mikrobiologa, so mu poslali mlado znanstvenico dr. M. Petrovič. Ni prišla rada. Tako je zrasla s Srbijo, da ji je bila Slovenija malone Sibirija. Po še nekaj. Ni marala Albancev in Bolgarov in menda Slovencev tudi ne. Vprašajte jo danes! Slovenci smo ji bratje. Slovenec je njen mož, med Slovenci je pustila tisoče ur in dni plodnega dela. Upajmo, da je medtem pozabila že tudi jezo na Bolgare in Albance. Sicer je pa Milica kljub vsej strogi znanstvenosti hudo impulzivna žena. Sto vragov ji za bliska v temnih očeh, kadar se spomni Italijanov in Nemcev v okupirani Ljubljani.

Do druge svetovne vojne je s kromom uradniško plačo, brez nagrad in priznanj vodila bakteriološko-epidemiološki oddelk Higieneskega zavoda v Ljubljani. Sto tisoče laboratorijskih preiskav je šlo skozi njene roke, desetisoče otrok širom Slovenije je cepila proti davici in škrlatinki, odrasle proti tifusu in grizi itd. Prav ona, ki se je toliko borila proti zahrbtnim nalezljivim boleznim in ki je že v rani mladosti okusila nemoč medicince na sebi in svojem ljudstvu. ki so ga v vojni kosile griza, pegavica, tifus in druge podobne bolezni, je morala še enkrat plačati davek prav istim sovraženikom, ki jih je tako neusmiljeno preganjala in jih še preganja. Bacil tuberkuloze se je vgnezdil v njeni desni ledvici in so ji jo moaril l. 1932 odstranili.

Okupacija Ljubljane je vzbudila v njej borko iz leta 1912—1918. Pomagala je OF, kjer je le mogla: z besedo in denarjem, z obleko in hrano. Skrivaj je v zavodu izdelovala cepivo proti tifusu, grizi, kozam in steklini ter ga pošiljala partizanom. Dolge ure alarmov je veselo pozdravljala, saj so ji omogočale mirno delo v zavodovih kletah za potrebe osvobodilne borbe. Ponarejeni laboratorijski izvidi so mnogim osumljenim rešili življenje ali jih vsaj obvarovali hudega trpljenja. Mož ji je odšel v partizane kar s celim, dobro založenim državnim sanitetnim avtomobilom. Okupator je slutil, kaj se godi v zavodu. Kdor je v podobnih okoliščinah imel opravka z okupatorjem, ve, kaj to pomeni: šikane, preiskave, zalezovanje, pošiljanje provokatorjev itd. Še zadnji dan pred osvoboditvijo so vso noč šarili po njenem stanovanju.

Po osvoboditvi je postala izredni profesor medicinske fakultete. Osnovala je mikrobiološki institut, kjer dela sedaj okrog 30 ljudi. Delo narašča iz dneva v dan. L. 1945 je bilo sprejetih na preiskavo 25.000 vzorcev kužnega materiala in napravljenih nad 50.000 analiz, l. 1949 pa nad 80.000 vzorcev z nad 260.000 analizami. Razen kužnih stvari preiskuje institut še vodo, živila in zdravila.

Na institutu se sedaj proučuje laboratorijska diagnostika (ugotavljanje) sifilisa, davice, tuberkuloze in bruceloz. Slednje so na Primorsko zanesli Italijani, ki so tja privlekli iz južne Italije drobnico (ovce, kozje pa tudi govedo). Živinoreji povzročajo brucelozne velike škodo. Tudi ljudem ne prizanašajo. Prof. Valentinčičeva je predsednik Komisije za zatiranje bruceloz v Sloveniji. Komisija ima lepe uspehe, saj je število obolelih ljudi v l. 1949 več kot za polovico manjše, kakor je bilo l. 1948.

Profesor Milica Valentinčič ni le predstojnik mikrobiološkega, temveč tudi novega Higieneskega instituta. Sodeluje pri epidemiološkem centru, ki zajema vojaško in civilno borbo proti epidemijam, je strokovni instruktor MLZ, član Strokovnega sveta komiteta za zaščito ljudskega zdravja FLRJ, predava že peto leto medicincem in ima z njimi seminarje. Takoj prvi leto jim je dala skripta in mikrobiologije leta 1948 pa je bil dotiskan lep učbenik iste stroke. Osnovala je prvi znanstveni krožek študentov medicine, ki

POD SVOBODNIM SOLNCEM

POVEST DAVNIH DEDOV
Spisal F. S. Finžgar

(Nadaljevanje)

Ali Tunjuš je skrbel zase.
"Torej ne greste s Svarunom na jug?"
"Ne!" so odgovorili starejšine.
"Pameten odgovor! Veste, da je Tunjuš, potomec Atila, vaš veren prijatelj, zaveznik vseh Slovencev. Atilova kri bi se usmrnila v mojih žilah, če vam ne bi govoril resnice. Povem vam, da je do Bizanca še deset poveljnikov s četami, ki so gorji od Hilbudija. Ne nosite svojih teles volkovom za večerjo. Vrnite se in radujte se zmage!"
"Čujte! In Svarun? Oholi stari tišči na jug!"
"Svarun je velik vojak. Toda njegova volja je železo. Zato se ne svadite v vojnem svetu, mirno in tiho se vrnite—Svarun osamljen ne more na jug—obrne se za vami."

Vsi starejšine so hvalili veliko ljubezen Tunjuševu, se rašili med svoje in povedali, kar so jim razodeli Huni. Vsi Antje so se skrivoma pogovarjali in se ogibali Slovencev. Do noči je bila vojska razdeljena na dva tabora.

Tunjuš je pa večerjal pri Svarunu, hvalil njegovo hrabrost in zabavljajal na Ante. Napil se je meda in vina. Njegove drobne oči so tedaj običale na Ljubnici. Ona se je tresla pred njimi in stiskala amulet na prsih.

Prišla je noč, temna, oblačna. Zgodaj je poлегel tabor.

Jutro se je počasi in zaspno svitalo. Svarun je stal pred šotorom in razmišljal, je li negotovil Ante, da udarijo proti jugu.

Tedaj nenadoma od vseh strani pribеžijo starejšine Slovencev in začudeni sporočajo:

"Vsi antje so izginili! Tabor prazen! Tunjuša je vzela noč."

Svarun je pritisnil roke k prsom, stisnil ustnice in se vrnil v šotor.

Proti poldnevu se je šele prikazal zopet na dan. Na njegov obraz je leglo nekaj kamenitega. Globoke brazde so bile še globlje in trde kakor razpoke v skali, kjer jih izdolbe kaplja v stoletjih. Sklenil je, da se napoti sam v deželo Bizantincev, da vsaj nekaj plena prižene domov po tako srečni zmagi. V gradišče je sklenil poslati Iztoka, da ga varuje in brani v sili.

Ukazal je, naj ga pokličejo.

Vsepovsod se je razlegel klic: Iztok, Iztok — križema so tekali mladi in iskali. V tabor so šli, po okolici, v grmovje, na ravnino — izginil je dan — Svarun je čakal zastoj — Iztoka ni bilo od nikoder.

Starec je pozval velmože in jim naznanil, da je nehalo njegovo starostovanje.

Takoj je zasedel konja, mrk in mračen, pozval Ljubnico in svoje — ter odjezdil še tisto noč čez Donavo. Doma se je zaprl v hišo in kakor ranjen lev preležal dolge dneve in še daljše zimske noči na ovnovi koži.

Deveto poglavje

Divji barbari, ki so prebivali krog Bizanca po Evropi in po Aziji, so na zimo radi zahajali v carsko mesto. Nekateri so vlekli s seboj dragoceno krzno, katero so prodajali, drugi so šli zamenjati žilnate kamne za tkanine in steklo, orožje in konjsko opremo. Toda ljudi s takimi nameni ni bilo veliko. Poglavite množice so tvorili klateži-potepuhi, ljudje brez doma in brez svojecev, ki so živeli od dne do dne, katerim je bil gospod, kdor jim je nasul več jedi in natočil boljše pijače. Bili so to hinavci, zavratni morilci, pretepači in tatje, godci in glumaci — nekateri ne sicer razbojniki, toda lenuhi, ki so rajši jedli podarjeni kruh, kakor da bi sami sejali in želi.

Premnoge izmed teh so vlekli zanimivi dogodki in bizantinski cirkus. Bila so to nemirna bitja, ki so nesrečna v redu in pokoju, ki nimajo obstanka na svoji postelji in pri svoji mizi — ven v svet, brez cilja in brez namena.

Radovan in Iztok sta se ponoči spustila na

dobro cesto, ki je vodila od Donave čez Balkan do Bizanca. Hodila sta spešno, da se čim dalje odtegneta taboru, preden jih pogreše.

Proti jutru sta zaslila konjski galop.

"Za nama gredo," omeni Iztok.

"Sinko, ne boj se! Kdo bi bil tako neumen in tako moder, da bi mu kanila v pamet taka misel: Iztok na poti v Bizanc!"

Topot se je bližal. Radovan je trdil, da se ni bati ničesar, pa jo je vendar pobrisal v gosto grmovje ob cesti in potegnil za seboj Iztoka.

Dolgo nista sedela v skrivališču, ko pridrvi mimo konjenica.

"Tanjuš!" sikne Radovan.

"Tanjuš!" ponovi Iztok.

Huni se niso ozrli ne na levo, ne na desno, kot privezani so sedeli na konjih. Nekateri so se naslanjali z glavami na konjske vratove in dremali, kljub temu, da so jezдили silno hitro.

Radovan je dvignil pest, ko je vihral mimo po cesti rdeč plašč.

"Sinko, Tunjuš je smrdljivec! Boj se ga!! Živi od zvijače."

"Pa je dober mojemu očetu!"

"Tvoj oče je slep, če misli, da je dober. Radovan, ki cestuje od Visle do Bospora, vse ve. Še enkrat: Tunjuš je smrdljivec, lopov, sentjavec."

"Upravdi se laže, Slovane čisla!"

"Hahaha! Upravdi se laže in se ne laže. On je njegov hlapec. Med nami čeljustja in zabavlja čezenj, v Bizancu se plazijo vsi štirih, z rilcem po tleh, kakor prašič, in liže čevlje Upravdi. Med Slovane pa trosi razdor."

"Razdor?" se začudi Iztok.

"Ali ne veš, da so Antje nočjo izginili preko Donave, ne da bi čakali posveta današnjega dne? Kdo jih je podpihnil? Tunjuš, sentjavec! Vse sem zvedel od Antov."

Peket se je zelo oddaljil. Zlezla sta izza grmov ter potovala dalje.

Bilo je temno jutro. Pokrajina neobdelana in zapuščena. Tihota sta spela po cesti popotnika.

Iztok je povešal glavo. Megleno jutro, smrtina tihota — ponočni beg brez slovesa od očeta, od Ljubnice — vse ga je prevzelo, da se je razžalostil. Skoro se je kesal, ker je z begom prizadel očetu brickost, kakor je ni vseh devet njegovih bratov, ki so padli pod mečem. — In še to grenko razočaranje, da je Tunjuš tak navec! Ko bi imel lok in strelico in da je bil blizu tega Huna, brez pomisleka bi bil sprožil vanj. Vleklo ga je v tem trenutku s silo nazaj, da bi šel v tabor in povedal očetu o hunskem izdajstvu. Še nižje je povesil glavo. Njegov korak je skoro zaostajal za Radovanom.

Ta ga je tiho opazoval. Nekaterikrat ga je pogledal postrani in mu z veliko izkušnostjo bral iz lic notranji boj.

"Pa se vrni, sinko!"

Radovan se je nenadoma ustavil. Iztok se je prebudil kakor iz sanj.

"Vrni se, Iztoče! Toži se ti po domu. Ni kratkočasna takale samotna pot, katero hodijo ubogi godci. Vrni se! Še je čas!"

"Ne, očca, naprej, naprej! Zamislil sem se, kar si govoril o Tunjušu. Zato je bilo žalostno moje srece."

"Torej naprej! Dvigni glavo in pozabi. Na večer sva gotovo že v veseli družbi!"

Iztok je dvignil glavo, pozabiti pa ni mogel. Iskreno je želel in sveto prisegel pri Perunu, da se mora še srečati s Tunjušem.

Proti večeru sta zagledala pred seboj prijazno dolino. Preprežena je bila z obdelanim poljem, na rebri je slonelo nekaj koč, in ob cesti je samotarila majhna trdnjavica. Pred vasjo je gorel ogenj.

"Vas Vreza," omeni Radovan. "Tisti ogenj kurijo popotniki, kakor midva. Družbo sva našla!"

Radovan je krenil s ceste preko polja naravnost proti ognju.

(Dalje prihodnjič)

Okrajni magazin

Ignac Koprivec

(Nadaljevanje in konec)

"Toplo imaš, toplo, presneto!"

se je prismejal pred upravnikovo visok fant. Sivkasta, prstena lica so se mu tresla, ko se je glasno govoril oziral s sivimi, pretkanimi očmi po izbi. Sleklet je oguljen dežni plašč. Razširjene zenice so se mu ustavile na kipečem telesu dekleta, ki je stalo pred njim ter ga gledalo nekam toplo, božajoče. Ko je obesil plašč za vrata, si je začel drgniti prezeble, rdečkaste roke. Stopil je k štedilniku ter si jih jel greti nad razbeljeno ploščo.

"Je kaj novega?" jo je vprašal z vsakdanjim glasom, kakor bi izvrševal nekaj, česar je vajen.

"Prasiče bodo začeli spet pobirati kmetom. Preiskovali bodo hleve in jemali povsod, tudi pri manjših. In krompir bodo že drugič jemali," je zašepetala važno, skrivnostno.

"Hudiča!" je začudeno zabasil fant. Z dlanzo si je pogladil

nemirne, dolge lase ter nekaj trenutkov premišljal.

Na oknih je zavonil veter s šipami. Za vogali je zatulilo. Po cesti mimo prodajalne je nekdo pel z otožnim, pijanim glasom:

"Oj planinca, oj dolinca, kak si lepo pisan-a-a-a!"

Tulec glas je izdajal moškega brez posluha. Ko je pevec odpel kitico, jo je pričel znova, spet drugače, spet spreminjaje.

Upravnica je dvignila oči k obiskovalcu ter ga vprašala:

"Zakaj pa molčiš?"

"A da bodo spet jemali, praviš?" ji je odgovoril zamišljeno.

"Da, on mi je povedal."

"Martin?"

"Da."

"Kdaj?"

"Čez kak teden. Zdaj je občina dobila le obvestilo, naj zbere podatke. Kdor bo kaj skrtil, ga je treba dati sodišču in razslati, tako je povelje," je zagodlo dekletu in oči so se ji zameglile.

"Če bodo našli!" se je zasmel fant.

"Če bodo našli!" se je razvedrila ona.

"V časopisih stoji, da je treba ljudstvu pojasniti, tu pa kar pridejo in vzamejo," je smehljaje se brundal.

"Marsikaj pišejo, tu pa delajo drugače."

Voda na štedilniku je zavrela. Upravnica je segla po skladi. Zmešala je v nji nekaj moke in se zaposlila s kuho.

Obiskovalec je začel hoditi po izbi. Kdaj pa kdaj se je ustavil. Kimal je z glavo ter se nasmihal v brke, ki so se mu vesili v usta.

"Kako pa je v vaši zadrugi?" je vprašalo dekletu čez nekaj časa.

"Začeli so kontrolirati," je težko zadihal.

"Kdo?"

"Nadzorni, veš. Učitelj vtika svoj nos v naše delo. Pregleduje bone ter preiskuje blagajno. Sliši se, da ga je dobil v roke Muršec, komunist. Če bodo začeli ti vrati vrtati v naše predale, nam bo odklenalo," ji je začel zaupljivo pripovedovati.

"Zdaj mi je težko, da sem poslovdnja."

"Jih bo že minilo! Daj nadzornikom kako stvar," mu je svetovala. Z velike, težke omare je

vzela trebušasto steklenico, jo dvignila prot luči in vprašala: "Zeliš vina ali žganja?" "Cigavo je vino?" ga je zanimalo.

"Peklarjevo."

"Daj ga! — Raje imam vino. Peklarjevo je čisto, brez šmarnice." Poslovdnja je začel govoriti naglo in nemirno. Dolgi prsti na suhih rokah so se mu premetavali po stegnih. Malce utrujeni obraz mu je strmel na steklenico, skleda z mesom in jajci, ki jih je imela razpostavljene po izbi. "Mnogo ti prinesejo," se je kislno nasmehnil ter dvignil ustnice v kotih.

"Saj je tudi zate," se mu je dobrikajoče približala.

"Zatika se vse to človeku, pri moji duši!" se je nenadoma zresnil. "Nekam tišči me v grlu, ko jem pri tebi."

Dekletu se je pogled zmračil. Odprla je usta, da bi mu odgovorila, a on jo je prehitel.

"Bova to igro z boni nadaljevati? Meni že nekoliko smrdi," je spregovoril tiše.

Upravnica je odložila steklenico. Obrisala si je roke v predpasnik, visoko dvignila svoje bujne, široko obokane obrvi in s pomračnim glasom dejala:

"Vraga, da si tako bojazljiv! ... Kdo ti pa more kaj dokazati? ... Učitelj? Pregledal bo račune, če so pravilno seštet, kot dela revizor pri meni. Seštevati pa menda znaš, a?"

"Ni zastražen tega," se je branil fant. "Antonek mi je povedal, da so ustanovili nekako celico komunistov. Poštar je notri, cestar, Muršec in še nek viničar. Antoneka šele obdelujejo za sprejem. Ti bodo menda začeli zdaj vse delo tu nadzirati. To me muči, viš. Ti vrage naju utegnijo ujeti na trnek."

"Mati božja, zares si bojazljiv!" se je dekletu glasno zasmehljalo, ko je gledalo skremženi obraz poslovdnje. "Meniš, da drugje ni komunistov? — A se ti zdi, da samo midva goljufava? — Kar poznam zadrug in magazinov, delajo približno tako kot midva, a jih ni še nihče prevetрил. Misliš, da se bodo tile kaj spoznali? ... Samo paziti moraš, da bodo računali do pičice natančno seštet, pa se jih bo odkrižal. Na okraju imam ljudi, fant, da naju še iz Mure potegnijo, če bo treba, tebi pa se tresejo hlače."

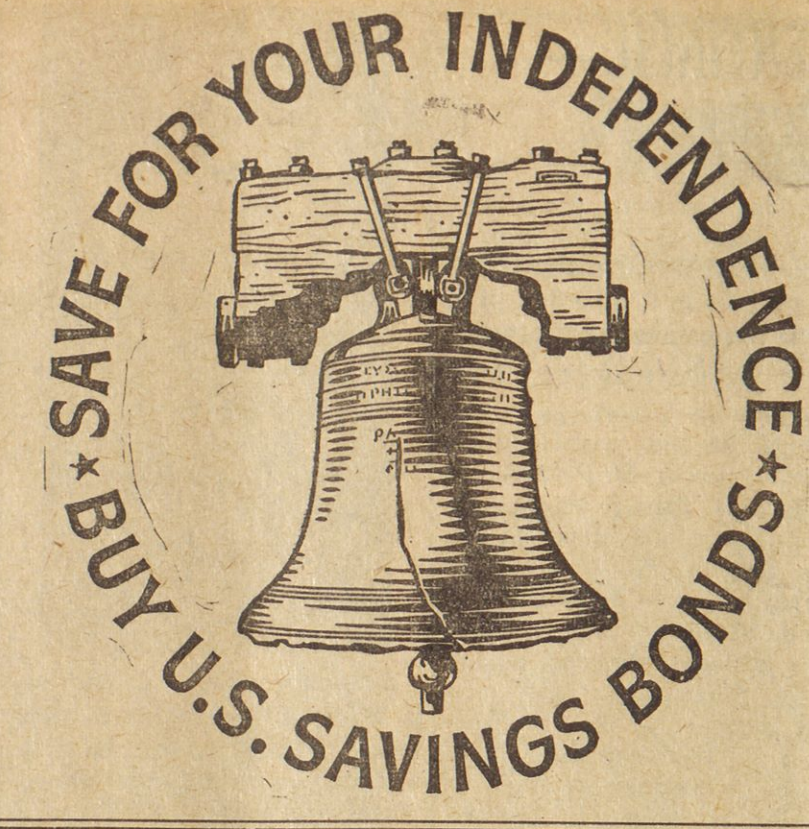
Poslovdnja je olajšano prikimala.

"Zdaj je okraj začel za prosto prodajo pošiljati več vsega, ti pa se vlečeš proč. Sol je prišla, cigarete, cigarete. Marsikaj, česar doslej nismo dobivali. V okrožnici nam dajejo nasvete, naj prodajamo predvsem tistim, ki nimajo kmečkih bonov. No?" se je zastrmela vanj s svojimi izbuljenimi, jastrebimi očmi.

"Imaš kaj pripravljenega?" jo je vprašal, ko je sedel za mizo, na katero je upravnica postavila večerjo.

"Kar se je dalo, sem pobrala v trgovini, da ne bo prišlo v prosto prodajo."

Odkar sta se dogovorila, da bosta med revnim ljudstvom po vaseh razpihovala srd do države s tem, da mu bo ona izročala blago, ki ga je dobivala za prosto prodajo, on bo pa nji dajal kmečke bone, blago pa prodajal kmetom takisto za bone, se je oglašil pri nji vsak teden po dvakrat. Odnášal je, kar mu je dajala, se gostil pri nji, včasih pa je smuknil skozi njena vrata še le zjutraj. Cerkovnik, ki je zvonil k maši, je včasih gledal za njim ter mrmral.

"Pozno ga je spustila izpod odeje, he-he-he!"

Zelarke in viničarke, ki niso imele ničesar, kar bi prodale za bone, so včasih tožile upravnici v trgovini:

"K sosedu si moram hoditi po ogenj, gospodična. Verjemite mi. Nimamo vžgalic. Samo eno škatico mi jih naj daj! Ko bomo klali, jim bom že kaj prinesla."

"Ne dajo nam, hudiči. Pozabili so na nas," ji je odgovarjala upravnica, zvečer pa je izročila poslovdnji kmečke zadruge pet sto škatic.

"Kakšna pa je ta oblast, da je pozabila na siromake? Kmet ima. Ta dobi na bone, mi pa naj poginemo, ali kaj!" so se čudile vrhovske ženske. Upravnica je privedigovala ramena. Z dvoumnimi izjavami je ženske tako podkurila, da so vse do doma kričale:

"Pa so dejali, da bo za siromake bolje, a je vrage bolje. Gruntarji vtaknejo vse v zadrugo, ti pa trpi hudič revni, zakaj si se pa rodil! E, siromak je siromak! Kdo se bo pa brigal zanj?"

"Boš teško nesel?" je upravnica vprašala poslovdnjo, ko se je najedel in napil. S pogledom

je ocenil težo in vsebino zaboja ter zamrmral:

"Cigarette so, ne?"

"Pokimala je. Hotela ga je požbožati po obrazu, toda fant se je sklonil, si stisnil zavitka pod pazduho in jo nekam hladno poljubil na razprte ustnice. Odropotal je po veži, a se je takoj vrnil. Pomolil je glavo skozi odtrznjena vrata in vprašal:

"Julika, kaj pa, ako ti tisti na okraju ne bi mogli pomagati, če se kaj izve?"

Dekle se je obrnilo k njemu z vsem telesom. Posmehljivo ga je pogledala in z globokim, pojočim glasom odvrnila:

"Tam je Hrگا, pri katerem sem se učila. On bo že uredil, če bo prišlo kaj na dan."

"A-a-a!" je zazijal poslovdnja. Obraz se mu je zjasnil. Obrnil se je, hotel oditi, ona pa je zapiskala za njim:

"Marija, da si tak posranec — pa si bil trgovec, bogataš!"

"Včasih mislim, da je vse to

brez prave koristi, Julika," se je začel izgovarjati. Upravnici so oči potemnele, ko ga je zavrnila: "Kaj pa spomladi, ko pridejo čez Muro oni? Boš takrat tudi tako mislil?"
Poslovdnja je zaprl vrata in odšel.
Veter je z naraščajočo divjostjo ropotal pod streho in bobnal v cerkvenem zvoniku. Megle, ki so bile proti mraku stazale iz dolin svoje raztrgane jezike, so se prihulile k jarkom po grapah, kjer so vidno kopnеле. S čistega neba so se smehljale ostre zvezde in migljale s svojimi lučmi.
(Iz novelistične zbirke "Sestanki")

"PROLETAREC"
Socialistično-delavski tednik
Glasilo Jugoslovanske soc. zveze in Prosvetne matice. Pisan v slovenskem in angleškem jeziku.
Štane \$3 za celo, \$1,75 za pol, \$1 za četrt leta.
NAROČITE SI GA!
Naslov:
Proletarec
2301 South Lawndale Avenue
CHICAGO 23, ILL.

Listnica uredništva
Ker poštni zakon prepoveduje vsako oglašanje kakršnega koli srečanja v listih, prosimo vse dopisnike, ki oglašajo priredbe svojih društev ali drugih organizacij, ali pa kako drugo akcijo za zbiranje denarja, naj v svojih poročilih ne omenjajo srečal ali srečanja, kakor tudi ne kartnih ali tombulskih zabav, ako je za ne določena vstopnina. Poštna uprava zahteva od nas, da mora vse tako oglašanje iz lista. Prosimo, držite se tega.

An Electric Water Heater is ... FLAMELESS
It's Better Because it's ELECTRIC
Put it anywhere ... forget it
COMMONWEALTH EDISON COMPANY

POZIV naročnikom lista Prosveta

Uljudno apeliramo na vse naše naročnike lista Prosvete, dnevnika in tednika sredine izdaje, ter The Voice of Youth, da VSELEJ TAKOJ ko se preselite, naznanite upravni štu listu in nam pošljete vaš star in novi naslov, prvič zato, da naročnik dobi točno svoj list in drugič da nam ni treba plačati 2 cente KAZNI pošti za vsak tak zanemaren slučaj. Pismošča vam da brez plačno kartico Form št. 22-8 ako ga vprašate, isto izpolnite in jo pošljite upravni listu.
Prosimo, upoštevajte ta poziv, s tem pomagajte upravi za boljšo po slugo dostavljanja Prosvete.
PHILIP GODINA, upravitelj

DOPIŠNIKOM IN ČLANOM JEDNOTE

Kadar pišete Prosveti ali v glavni urad SNPJ, ne pozabite v naslovu napraviti pošne žite vilke 23 za besedo "Chicago" Na kuverti vselej zapišite: Chicago 23, Ill. To bo olajšalo delo na čikaški pošti, nam pa po spešilo dostavljanje pošte.

V Prosveti so dnevne svetov ne in delavske vesti. Ali jih čitate vsak dan?

An Electric Water Heater is ... SOOTLESS
It's Better Because it's ELECTRIC
Put it anywhere ... forget it
COMMONWEALTH EDISON COMPANY

"PROSVETA"

2657 S. Lawndale Ave.

CENE LISTU SO:

Za Združ. države in Kanado \$8.00	Za Chicago in okolico je.....\$9.50
1 tednik in..... 8.00	1 tednik in..... 8.50
2 tednika in..... 5.60	2 tednika in..... 7.10
3 tednike in..... 4.40	3 tednike in..... 5.50
4 tednike in..... 3.20	4 tednike in..... 4.70
5 tednikov in..... 2.00	5 tednikov in..... 3.50

Za Evropo je: Dnevnik \$11.00 — Tednik \$2.20

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pisnu in si naročite Prosveto, list, ki je vaš lastnina.

Prištetu se sme le one člane iz družine, ki to dovolijo in ki žive ali stanujejo na enem in istem naslovu.

V nobenem slučaju ne več kot 5 tednikov

Pojasnilo:—Vselej kakor hitro kateri teh članov, ki so prištetu, preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne store, tedaj mora upravništvo znižati datum za to vsoto naročniku ali pa ustaviti dnevnik.

PROSVETA, SNPJ, 2657 S. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

Priloženo pošiljam naročnico za list Prosveto vsoto \$.....

1) Ime..... Čl. društva št.....

Naslov.....

Ustavite tednik in ga pripišite k moji naročnici ali sledečih članov moje družine:

2)..... Čl. društva št.....

3)..... Čl. društva št.....

4)..... Čl. društva št.....

5)..... Čl. društva št.....

Mesto..... Država.....

Nov naročnik..... Star naročnik.....

Kadar se preselite, vselej naznanite svoj stari in novi naslov!

TISKARNA S.N.P.J.

—sprejema vsa—

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, častnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, angleškem jeziku in drugih

VOĐSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ, DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

VSA POJASNILA DAJE VOĐSTVO TISKARNE CENE ZMERNE, UNIJSKO DELO PRVE VRSTE

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2657-59 S. LAWDALE AVE. - CHICAGO 23, ILLINOIS
TEL. ROCKWELL 2-4904